

Boşanma Sebeplerinden Akıl Hastalığı

Dr. Zahit Candarlı

Ankara Asliye 4 üncü Hukuk Yargıcı

- I — Giriş:
- II — Akıl hastalığı:
- III — Hastalığın derecesi:
- IV — Hastalığın müddeti:
- V — Hastalığın gayri kabili şifa olması:

(Geçen sayıdan devam)

Zaten böyle bir hal umumiyetle eşlerden diğeri için müsterek hayatı çekilmez bir hale getirir. Hastalığın ağırlığını tâyin eden kıstasın şarihlerce kabul edildiği gibi müsterek hayatın devamını çekilmez hale koyacak dereceye varmış olup olmadığını tâyin etmek mânasını kabul etmek lâzımdır. Müellif Egger'in dediği gibi hastalığın tıbbi mânada ağırlık ve hafifliği boşanma sebebi olmak bakımından pek mühim değildir. İsviçre Federal mahkemesi cinsi sapıklıkları akıl hastalığı kadrosuna ithal etmemekte ve bu gibi halleri imtizaçsızlık sebebine müsteniden boşanma hali olarak kabul etmektedir. (9)

IV — Hastalığın müddeti :

Evlenme müessesesi eşlerden mutlak bir sadakat ve muzaharet beklemektedir. Bu prensip sebebedir ki bu müesseseye mütallik hukuki olayların hep zari içerisinden mütalâa etmek lâzımdır. Bu düşünce ile ki kanun vazii akli malûliyete maruz kalan tarafa karşı diğer eş ancak bu hastalığın üç sene devam etmesinden sonra boşanma talebine hak bahsetmektedir. Bundan ötürü akıl hastalığı sebeble boşanma dâvaları açılabilmesi için hastalığın başlamasından itibaren en az üç sene geçmesi gerekmektedir.

Böyle bir müddet kabul etmekle kanun vazii iki fayda mülâhaza etmektedir. Bunlardan birincisi hastalığın teşhisinde vaki isabetsizlikleri önlemek, diğeri de evlilik birliğinde diğeri eşin üç yıl gibi uzunca bir müddet diğeri eşe karşı sadakat ve feragatini isbata imkân vermiş bulunmaktadır. Üç yıllık müddeti uzun bulan müellifler vardır ve bunlar büyük bir yekûn da tutmaktadır, biz de bu müelliflerin fikirlerine iştirak eder bu müddetin hiç olmazsa iki seneye hasredilmesi daha adilâne olacağı kanaatini izhar ederiz. (10).

Müddetin uzun olmasının birinci sebebi teşhis hususu olarak ileri sürülen sebeptir. Bugün tıb ilmi bu gibi hastalıkların en çok altı ay içinde kat'i teşhisini yapabilmektedir. Sadakat ve müzaharete gelince; sadakat hakikaten aile birliğinde mukaddes bir şeydir. Lâkin bir akıl hastanesinde bulunan eşe bir bekçi gibi nikâhı altında beklemekte diğeri bir eşin belki manevî bir sadakat mevzu bahis olur. Lâkin kadının da başkaca geçim vasıtası olmadığı ve kocanın da başkaca irat akareti olmadığı haller düşünülecek olursa onun bu sebeple ne müşkül vaziyete düşeceğini de hatırlamak lâzımdır. Erkek için de kadın için de cinsi ihtiyaç bakımından da mahzur yine büyüktür. Zaten akıl hastası eşin kendisinin beklemesinden mütevellit manevi bir huzuru da hissedecek durumda değildir. Netice-ten bu müddetin iki seneye indirilmesi gerek teşhis hususunda gerekse diğeri hususu mülâhaze için bu kadar bir müddet kâfi gelir kanaatindeyiz.

a — Müddetin başlangıcını tayin : Üç yıllık müddetin başlangıcını tayin etmek oldukça müşküldür. Tatbikat bakımından bu hususun incelenmesinde büyük bir önem vardır. Akıl hastalıklarından bazıları hissedilmeden çok daha evvel başlamış olduğu halde etrafındaki kimseler tarafından bu teşhis yapılamaz. Böylece gizli olarak aylarca devam eden akıl hastalıkları mevcuttur. Ve bu hastalık had şekline girmesinden sonra ancak anlaşılabilir. Ve ancak o vakit daha evvelki aylardaki gayri-tabii hareketlerin mevcudiyeti hatırlanmaktadır. Şarihlerin çoğu akıl hastalığının ilk başlama anından itibaren müddetin işlemeye başladığını kabul ederler. Hastalığın bu üç yıl içinde hep aynı ağır vaziyetlerde devam etmesi şart olmadığına göre bu hususu kabul daha muvafık olduğu.

10 — Egger sahife 164, Hıfzı Veldet sahife 186, Schwarz sahife 151. Zahit Çandarlı - Osman Berki sahife 74.

gerekçesini ileri sürerler. İsviçre federal mahkemesi aksi kanaati kabul ettiği vaki içtihatlarından anlaşılmaktadır. Bu içtihatlara göre hastalığın ihzari veya ilk devrelerinden bu müddeti ceryana başlatamayız. Müddetin başlaması için hastalığın kanunun şart kıldığı ağır devreyi bulmuş olması lâzımdır. (11)

Müşterek hayatın çekilmez hale gelmesini lüzumlu kılan ağır durumun tahassül etmiş olması istenmekte ve bu yolda mütalâa ve içtihat her ne kadar kanunun metnine uygun bulunmakla beraber hastalığın gayri kabili şifa olduğu emin bir surette tesbitinden ibaret olan gayesine her halde uygun olmasa gerektir. Kanaatimizce bu müddet eşin akıl hastalığına düşer olduğu hekim raporu ile tahakkuk ettiği andan itibaren başlaması lâzım geldiği merkezindedir. Diğer eşin vukufu hususunun aranmasına bile lüzum yoktur. (12)

Diğer düşünce ve mütalâalar davacı eşi pek müşkül duruma düşürebilecek ve isbat zorlukları çıkarabilecektir. Türk mahkeme içtihadları üç senelik müddetin başlangıcı hususunda lâfız değil ruhu nazarı itibara almakta ve hastalığın belli olması anından itibaren müddetin başlayacağını kabul etmektedir. (Yargıtay İkinci Hukuk Dairesi 25.1.1941 tarih ve 2005/190 sayılı kararında: Akıl hastalığına müstenit boşanma dâvalarında hastalığın lâakal üç sene müddetle devam etmiş ve şifa ümidinin kalmadığının hekim raporu ile anlaşılmış olması lâzım gelip müddetin hastalığa mütedair rapor tarihi ile başlayacağı...)

b - Dava açılma tarihi: Tatbikat bakımından üzerinde durulması icabeden diğer bir husus da bu müddetin üç yıl hitamından sonra mı boşanma dâvası açılacaktır yoksa boşanmaya hüküm verileceği anda bu müddetin dolmuş olması kâfidir. Bu cihet büyük bir münakaşa konusu olmakta müellif ve şarihlerin her birisi kendine göre bir inanç elde etmektedir. Bizim kanaatimize göre üç senelik müddetin hitamını dava açmak için beklemek lüzumsuzdur. Hükmün verildiği anda bu müddetin bitmiş olması kâfidir. Türk mahkeme içtihadlarına göre üç yıllık müddetin hitamından sonra dava hakkının doğacağını kabul edildiğini hatırlatmayı da lüzumlu görüyorum.

11 — F.M.K. 15-1-133, 52-11-187.

12 — Boşanma - Ayrılık sayfa 75.

c - Hastalığın ağırlığının devamı : Hastalığın bu üç yıllık müddet içinde aynı ağırlıkta devam etmesi lüzumu üzerinde duran müellifler vardır. Tatbikat bakımından takarrür eden içtihatlarla göre hastalığın bu müddet zarfında hep aynı şiddetle devam etmesi icabetmez. Muvakkat salâh halleri hastalığın hafiflemesi veyahut sükûn bulmuş olması gibi hal-ler bu müddeti kesmez.

Akıl hastalıklarının büyük bir kısmı nöbet halinde gelir ve akıl has-tası nöbet dışı makul ve akli selim sahibi bir insan gibi hareket eder. Bu tamamı ile aldatacıdır. Ve tekrar hastalık nöbeti gelince hezeyanlar ve buhranlar başlar ve aklı malûliyet bütün çıplaklığı ile ve tam mânası ile tezahür eder. Son zamanlarda yapılan şok tedavileri akıl hastalarını inanıl-mıyacak derecede kısa bir zamanda iyi etmekte olmakla beraber bu teda-viyi bazı hastalıklarda ancak gayrı muayyen bir müddete kadar müessir olmakta ve sonra hastalık yine zühur edebilmektedir. Neticeten hasta-lığın hep aynı ağırlık ve şiddette devam etmesi icabetmez. Yeter ki kati şifa halinde zaten boşanma dâvası hakkı ortadan kalkar.

Üç yıllık müddet kanunun tayin ettiği asgari bir müddettir. Bu se-bepler taraflar yahut resen yargıç bu müddeti azaltır ve tepdil edemez. Azâmi müddete gelince kanun vazii bir müddet koymamıştır. Bu hususu diğer eşin sabır ve tahammülüne bırakmıştır. Bundan daha makul ve adilâne bir husus da düşünülemezdi. (13)

V — HASTALIĞIN GAYRI KABİLİ ŞİFA OLMASI:

Akıl hastalıklarının şifa bulanları ile gayrı kabili şifa olanlarını tıb-ilmî tarafından tefrik etmek ekseriyetle mümkün olmaktadır. Medeni Ka-nunumuzun 133 üncü maddesinde boşanma sebebi olarak ileri sürülen akıl hastalığının tedavisi imkânsız bulunan ve gayrı kabili şifa olduğu husu-sunun mütehassis hekim tarafından rapor altına alınmış olması hususunu şart olarak kabul eden akıl hastalığıdır. Eğer hastalık şifa bulur ve tıb-ben tedavisi mümkün bir hastalık ise bu kabil akıl hastalığı Medeni Kanu-nun 133 üncü maddesi gereğince boşanma sebebi olarak ileri sürülemez. Mahkeme içtihadları mütehassis hekimin vereceği rapor üzerinde titiz davranmakta ve bu raporun ve bu işin ehli ve selâhiyetli mercilerden a-

linmasını ve aynı zamanda rapor muhteviyatının kesin olarak hastalığın teşhisini kabili şifa olup olmadığı hususunu aydınlatması istenilmektedir. İsviçre federal mahkemesi raporu her hususu aydınlatmasını ve hastalığın muhtemelen ne zamandan beri bu derece ağır olduğunu da ihtiva etmesini istemektedir.

Kanaatimizce raporda hastalığın sebep ve zamanını tayin için bir mutlak zaruret yoktur. Federal mahkeme bilhassa irsi olanları tefrik ve bu hususda kesin neticenin anlaşılması olmasını aramaktadır.

Medenî Kanunumuz yalnız akıl hastalığının gayri kabili şifa olmasını aramaktadır. Bu sebeple akıl hastalığına dayanılarak açılan boşanma dâvasını sükut ettiren sebep hastalığın muvakkaten şifa bulması yahut hafiflemesi değil tamamı ile hastalığın iyileşmesi imkânının mevcut bulunması halidir. Bu kabil akıl hastalıklarının şifası mümkün olup olmadığıнын tayini de tıb ilminin konusu dahiline girmektedir. Medeni Kanunun 133 üncü maddesi hastalığın gayri kabili şifa olduğunun tayin edilmesini istemektedir ki bu husus ancak bilirkişi marifetile tâyin edilmesi mümkün olan bir hususdur her hangi mütehassis olmayan bir hekimden alınan rapor ile bu sebebe müsteniden boşanma kararı vermek doğru değildir. Bazı müelliflerin kabul ettiği gibi her hangi bir akliyeciden alınana raporun kâfi görmek doğru değildir demektedirler ve ancak bu hususda mahkeme tam teşkilâtli hastanesi varsa oradan yoksa bir bilirkişi heyetinden alınacak rapor ile amel edilmesi icabedeceğini kabul etmektedirler. Mahkemenin tayin edeceği bu bilirkişi veya heyetinin akıl hastalıkları mütehassıslarından teşekkül etmesi hususunu da ayrıca işaret etmek lâzımdır. Kanunun metnine göre mahkeme bilirkişi tarafından verilecek raporu hükme mesnet yapabilir. Memleketimizin bazı mevkiilerinde akliye mütehassısları bulmak mümkün değildir. Bu kabil mahallerde bulunan mahkemelerin bu hususda titiz davranmaları ve eğer hastayı nakil imkânı yoksa bu takdirde orada bulunan hekimlerden alınacak raporun adli tıp müessesesine veya hut selâhiyetli bu kabil mercilere göndererek bu rapor muhteviyatına göre mütalâalarının alınması ve ancak bu raporların böylece bilirkişi mahiyetinde kabul edilmesi daha adilâne ve emniyetli olur. Bilirkişiden alınacak raporun iki mühim kısmı ihtiva etmesi lâzım gelmektedir. Evvelâ dâvalının hakikaten diğer taraf için tahammül edilmez bir akıl hastalığına müptelâ bulunduğunu diğeri de bu hastalığın kabili şifa olmasına binaen gayri kabili şifa olduğu hususunu tebarüz ettirmiş olması lâzımdır.

(Yargıtay 2. nci Hukuk Dairesi 25.1.1945 tarih ve 265 sayılı karar.) Sureti dava ve tanıkların beyanına nazaran davalı akıl hastalığına müptelâ olup olmadığı anlaşılacak üzere muayene ettirilerek hasta olduğu hekim raporu ile anlaşılırsa ve bu hastalık gayri kabili şifa olduğu tahakkuk ederse kendisine tayin ettirilecek vasi muvacehesinde Medenî Kanununun 133 üncü maddesi hükümleri dairesinde davanın ruiyeti lâzımdır..

Raporda akıl hastalığının muayyen bir teşhise dayanması ve hastalığın nevi ve şekli tezahürü de izah edilmiş olması faydalıdır. Mahkeme alelumum bilirkişi tetkikatı sonunda alınan raporlarda olduğu gibi bunu da hukuki bakımlardan incelemeye mecburdur. Mahkemenin rapor muhteviyatı hakkında tam mânası ile kanaat hasıl etmesi icabeder. Akıl hastalığı sebebiyle boşanma dâvalarına mütedair incelemeyi sona erdirirken bizce mühim olan bir ciheti de hatırlatmadan geçmiyeceğiz. Bu da davalı olan akıl hastasının davalı olma ehliyeti meselesidir. Böyle akli malûliyeti mevcut bir hastalıkla malul olan taraf davalı olmaya ehil değildir. Binaenaleyh evvelâ bu akıl hastasına bir vasi tayin edilmesi ve dâvayı onun takibetmesi lâzım gelir. Vasi tayin edilmeden açılan bu kabil boşanma dâvalarında mahkeme evvelâ akıl hastası bulunan eşin bulunduğu mahal sulh mahkemesine bir müzekkere yazarak bu zata bir vasi tayini ile keyfiyetin kendisine bildirilmesini ister. Ve bundan sonra boşanma dâvasına mütedair tebliğatlar vasi olan bu şahsa tebliğ edilir. Ve mahkemede taraf olarak da bulunur. (14)

Yargıtay İkinci Hukuk Dairesi 23/1/1949 tarih, 29/203 sayılı karar. Davalının akıl hastalığı ile malûl olduğu mahkemece kabul edilmiş olduğuna göre Medenî Kanununun 355 inci maddesi mucibince ifayı muameleye tevessül edilmesi lâzım gelirken ve kanununun 13 üncü ve Hukuk Usul Muhakemeleri Kanununun 38 ve müteakip maddeleri gereğince davalıya tayin olunacak kanuni mümessil huzuru ile mahkemeye devam ve hüküm olunmak lâzım gelirken..)

14 — Yargıtay 2 nci Hukuk Dairesi 25/1/1941 tarih ve 2005-190 sayılı karar. Akıl hastalığı ile malûl olan davalının kocasına deyyüs, pezevenk gibi münasebetsiz sözler sarfetmesinden taraflar arasında şiddetli geçimsizlik mevcut ise de evvelâ davalıya tayin edilecek bir vasi muvacehesinde boşanma dâvasının ruiyet edilmesi lâzımdır.